

Turkish Studies

Social Sciences

Volume 13/10, Spring 2018, p. 657-668

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13464>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Mayıs 2018

✓ Accepted/Kabul: Haziran 2018

✍ Referees/Hakemler: Prof. Dr. Bekir DENİZ – Prof. Dr. Recayi KARAHAN

This article was checked by iThenticate.

TÜRK ÖLÜ GÖMME GELENEKLERİNDE DOKUMANIN ÖNEMİ VE İKONOĞRAFİK ÇÖZÜMÜ

F. Nalan TÜRKMEN*

ÖZET

Düz Dokuma yaygılar Türk ölü gömme adetlerinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Halk arasında ölümlük-dirimlik, ahretlik, sargı halısı/kilimi olarak adlandırılan dokumalar cenaze üzerine serilen, mezarlık dönüşü de camiye bağışlanan yaygılardır. Bunlar hiçbir şekilde alınıp, satılmaz. Adeta bir çeyiz malzemesi gibi yaşlılar tarafından kefen bezi ile sandıkta muhafaza edilirdi. Ölümlük halılar, yakın zamana kadar Anadolu'nun hemen hemen her yöresinde özenle uygulanan ölüm geleneklerinden biridir. Balıkesir, Çanakkale, Bergama gibi Batı Anadolu, Niğde, Kırşehir gibi Orta Anadolu ve Van, Bitlis, Hakkâri gibi Doğu Anadolu bölgesinde uzun bir süre varlığını sürdüren bu gelenek, Orta Asya Türk dünyasında da kendini göstermektedir. Özellikle Türkmenler'de "Pışbağalı Halı" olarak adlandırılan dokuma, bu amaca hizmet eden bir dokumadır. Pışbağa yani kaplumbağa uzun ve sağlıklı bir ömrün simgesi olarak bilinmektedir. Ayrıca devletin egemenliğini, gücünü ve kudretini de sembolize eder. Kaplumbağa bu bağlamda hanedan sembolü olarak kabul görmüştür. Nitekim Göktürk taş yontularının kaidesinde de sıklıkla kullanılan bir figür olarak Türk süsleme sanatındaki yerini almıştır. Türklerde ve Çinlilerde kutlu bir hayvan olarak nitelendirilen ve astrolojik bir simge olarak bilinen kaplumbağa figürü, İç ve Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan bir süsleme ögesidir. Bu makalede ölümlük-dirimlik dokumalar üzerinde durularak, bunların motif ve kompozisyon düzeni ile ikonografik çözümleri mukayeseli olarak irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ölü gömme adetleri, hayvan sembolizmi, Göktürk abideleri, Türkmen dokumaları, kaplumbağa, ikonografi.

THE SIGNIFICANCE OF FUNERAL FABRICS AND ICONOGRAPHIC SOLUTIONS IN TURKISH INTERMENT TRADITIONS

ABSTRACT

Plain weave rugs occupy a significant place in funeral rites traditions of the Turks. Known colloquially as *ölümlük-dirimlik* ('life and death fabric'), *ahretlik* ('afterlife fabric'), and *sargı halısı/kilimi* ('wrapping rug/kilim'), these fabrics were used to cover mortal remains. They were often donated to the mosque following the return from the burial and they were under no circumstances bought or sold. The fabrics were kept by old people together with the shroud in their dowry chest almost as if they were part of their dowry. Until recently the death rugs were meticulously observed customs in nearly all of Anatolia. The tradition was sustained over many years in places like Balıkesir, Çanakkale and Bergama in western Anatolia, in Niğde and Kırşehir in central Anatolia and in Van, Bitlis and Hakkari in eastern Anatolia, and it also shows up among the Turkic peoples in Central Asia. The Turkmens' so-called *pışbağalı halı* is a rug peculiar to this purpose. *Pışbağa* means tortoise, which symbolizes a long and healthy life. Besides, it represents the supremacy, strength, wealth and prosperity of the State. Turtle, in the sense, has been cited as a dynastic symbol. Hence the figure that frequently was used on the plinths of the Göktürk stone carvings also appears in Turkish decorative art. The turtle figure, regarded as a sacred animal and an astrological symbol, is used for decorative purposes from Central to Minor Asia. This article will focus on the *ölümlük-dirimlik* fabrics, and explore and compare their motifs, compositions and iconographic solutions.

STRUCTURED ABSTRACT

Before or after marrying, women weave fabrics - the so-called *ölümlük-dirimlik* ('life and death fabric') - both for themselves and their husbands to be draped over the coffin when they die. If the woman does not weave the fabrics herself, she commissions them from someone else in preparation for the inevitable end. In fact, these funeral textiles can always be found along with the shrouds in old women's wedding chests. They are endowed with certain attributes that mean that even if the family should find itself in straitened circumstances it will never sell the fabric. After its use to cover the deceased, and upon the return from the funeral, the fabric - known as *dünyalık* ('worldly') - is donated to the mosque as a good deed and to ensure that the deceased is gratefully remembered. This is a charitable act carried out by both women and men alike. The fabric that now is the property of the mosque can by no means be bought or sold and cannot be requested by the donor to be returned. The thick layers of rugs that have piled up in the mosques over time is the result of this tradition. These textiles have therefore provided important materials for the interior furnishings of the mosques.

The Turks' tradition of wrapping human remains in a rug or a kilim has been practiced in nearly every region in Anatolia. It was particularly commonplace in the districts of Bor, Ulukışla, Çamardı and Ortaköy in

Niğde Province, the villages of Ayvacık in Çanakkale Province, and Hozat in Tunceli Province. In Emirdağ in Afyon Province the Turkmens wrap and carry the deceased in a kirkitli woven fabric. In the provinces of Konya, Kayseri, Kırşehir and in and around Aksaray in Central Anatolia this type of textile is known as *ahretlik kilim* ('otherworldly kilim'). In the Aegean region, particularly around Denizli, Aydın and Manisa, it is known as *sargı kilimi* ('wrapping kilim') because it was used for wrapping the coffin.

The weaving tradition of the Central Asian Turkmens is very rich. Each of the textiles has a specific function from cradle to grave and are essential elements in the lives of the Turkmens. One of the most important traditions of the burial ceremonies is to wrap the deceased in a rug or a kilim and this is common practice among the Turkmens in Central Asia. The funeral rugs are called *ayatlık* or *eyatlık*. The motifs and compositions used for these rugs seem quite uniform. Tortoises, the so-called *Pışpağa* or *Bışbağa*, are predominant. The tortoise is a much-loved motif in Anatolian kilims. As a geometrical design, it is similar to the akimbo motif. It can be observed in the kilims woven in Selendi and Kula in Manisa Province.

The tortoise is considered an auspicious animal by the Turks and the Chinese and draws attention as an astrological symbol. It has been used as a decorative element from Central Asia to Anatolia and is acknowledged as a Göktürk symbol. There are tortoise style bases at the Kul Tigin and Bilge Khagan's tomb complexes as well as on the inscriptions belonging to members of the dynasty. They symbolize sovereignty, power, might, prosperity and long life. The tortoise remains inert through winter, and re-emerges in summer. It is embraced for having a long life and is considered a patient animal. But the tortoise also symbolizes death. The inscribed Göktürk monuments may have been erected for high-profile persons either to represent them or their deaths. As the tortoise is an animal associated with the ground, it is also seen as a manifestation of adversity, hardship, and bad luck. In fact, many cultures attribute the tortoise with many dark qualities. It is considered the king of all animals that have shells. Sources also point to the mystery of the tortoise's shell. It can both have positive and negative qualities and it can represent opposites such as sky-land and male-female.

Still considered a sacred figure by the Mongols today, the tortoise has also become a religious motif thousands of kilometres away in Anatolia where it is believed to protect against the evil eye. There is no doubt that the mortar that holds together the Turkish communities in a massive and diverse territory is the common culture. The customs and traditions are the result of the accumulation of mutual emotions and perceptions.

Depictions of animals in works of art document the religious, mythological and cosmological notions of the Turkish communities. While the meanings of the animal symbolisms differ before and after the advent of Islam, the early animal symbols were not completely erased from people's memories, but were to a certain degree preserved in both periods. In the Islamic period these symbols were used after having been stripped of un-Islamic connotations due to the prohibition on depictions.

Keywords: Dead burial customs, Animal symbolisms, Göktürk monuments, Turkoman weaving, tortoise, iconography.

I-Giriş

Bilindiği gibi Anadolu’da cami, mescit gibi ibadet yapılarına halı, kilim veya düz dokuma yaygıların (cicim, zili, sumak gibi) serilmesi önemli bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Camilerdeki bu halı ihtiyacını karşılayan en etkili uygulamaların başında da hayır kazanmak amacıyla, camiye halı bağışlamak gelmektedir. Bağışlamanın da kendine özgü bir örf ve âdeti vardır. Bunlardan biri de ölüm geleneğinden kaynaklanmaktadır. Cenaze üzerine serilen dokumalar (Fotoğraf 1-2), mezarlıkta gerçekleştirilen tören sonrası camilere hediye edilmektedir.

Kadınlar evlenmeden önce veya evlendikten sonra hem kendisi hem de kocası için cenazenin sarılması amacıyla ölümlük-dirimlik adı verilen halı veya düz dokuma yaygı dokurlar. Kadın dokumasa da bilen birine ısmarlayarak bu kaçınılmaz son için kendini hazırlar. Hatta yaşlı kadınların sandıklarında kefen bezleri ile birlikte bu ölümlük dokumalar mutlaka yer alır (Deniz, 1994: 283-296; Deniz, 2000: 59; Deniz, 1998: 30). Bu ölümlük dokumaların kendine has birtakım özellikleri vardır. Öncelikle ne olursa olsun, aile ekonomik açıdan ne kadar zor zamanlar geçirse de, bu tip dokumaları kesinlikle satmazlar. “Dünyalık” olarak tabir edilen bu yaygılar, cenaze üzerine serildikten sonra mezarlık dönüşü ölen kişinin sevabına, hayırla anılmasına bir vesile olarak camiye bağışlanır. Bu gelenek kadın-erkek fark etmeksizin herkes için uygulanan bir hayır işidir. Artık bundan sonra caminin malı olan bu yaygılar, bağışlayan şahıs tarafından tekrar geri istenemez. Deniz, tarihi süreç içinde camilerdeki halıların üst üste yığılıp kalın bir katman oluşturmasının sebebinin de bu geleneğe bağlanmaktadır (Deniz, 1994: 284). Neticede bu dokumalar caminin iç mekân tefrişinde önemli malzemeler olmuştur.

Türklerde cesedin halı ya da kilim gibi dokumaya sarılması âdeti, Anadolu’nun hemen hemen her yöresinde uygulanmıştır. Özellikle Niğde ve Bor, Ulukışla, Çamardı ve Ortaköy gibi ilçelerinde (Türkmen, 2001: 130). Çanakkale Ayvacık köylerinde (Deniz, 1998: 29,30,82,84), Tunceli Hozat gibi bazı ilçelerinde (Keskin, 2003: 121) yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Afyon Emirdağ Türkmenleri arasında da ölünün kirkitli bir dokumaya sarılarak taşındığı bilinir (Barışta, 1998: 39). B. Karamağaralı, Kayseri’nin Sarioğlan Kasabası Kale Köyü’nde mezarın içine dahi halı yerleştirilerek, ölünün mezara konulduğundan bahseder, aynı uygulamanın Kaz Dağları’nda yaşayan Türkmenler arasında da mevcut olduğuna işaret eder (Karamağaralı, 1997: 30) Ölünün kefenlendikten sonra tabutun iç kısmına kilim yerleştirme geleneği Sivrihisar yöresinde de görülmektedir. Defin işleminden sonra da her zamanki uygulama olarak dokuma camiye verilir. Samsun’un Havza ilçesine bağlı köylerde de, cenaze yıkama işleminin, etrafı halı ve kilimlerle çevrelenen bir yerde gerçekleştirildiği görülür. Ölünün tabuta konulduktan sonra aileden birinin tabut üzerine yeni bir halı koyması ile cenaze törenine başlanır. (Özdemir, 2009: 195) Orta Anadolu bölgesinde Konya, Kayseri, Kırşehir, Aksaray ve civarında bu tip yaygılar *ahretlik kilim* olarak tanımlanır. Daha çok Denizli, Aydın ve Manisa gibi Ege bölgesi civarında ise tabuta sarılmasından dolayı *sargı kilimi* olarak adlandırılır (Deniz, 2000: 59, 121).

Anadolu’nun genelinde tabut üzerine serilen halı ve kilimlerin dışında örtüler de kullanılır. Bu örtüler ya ölü evinden ya konu komşudan ya da camiden tedarik edilirdi. Hatta bu amaçla Hac’dan dahi örtülerin getirildiği bilinir. Bu örtüler “tabut örtüsü”, “kâbe örtüsü”, “cenaze örtüsü” ya da “sal örtüsü” olarak tanınmaktadır. Eğer ölen kişi vasiyet etmiş ise bu örtüler camiye bırakılırdı (Örnek, 1971: 55-56). Toroslar’da yaşayan Tahtacılar’da ceset “örken” adı verilen kumaş şeritlerle kilime sarılır, mezara bırakılırken de kilim alınırdı (Eröz, 1985: 64-65). Bazı kaynaklar, Sivas’ın köylerinde de yatak, yorganla gömme geleneğinden bahseder (Eröz, 1985: 66).

Ölümlük halı ve kilimler herhangi bir üsluba veya tarza sahip değildir. O yöreye ait geleneksel dokuma özellikleri ne ise o uygulanır. Özel bir motif ve kompozisyon kurgusu ya da renk anlayışı yoktur. Bununla birlikte bazı bölgelerde bu gelenek için özel olarak ayrılan ve camide tutulan

kilimler de mevcuttur. “Meydan kilimleri” olarak adlandırılan bu kilimler genel olarak büyük ebatlı ve yüksek kaliteli ürünlerdir (Arık, 1983: 30) ve o yörenin dokuma özelliklerini taşır.

Söz konusu bu gelenek çok eski çağlardan beri İç ve Orta Asya’da da kendini göstermiştir. Kaşgarlı Mahmud’un Divanü Lûgat-İt-Türk’ünde “eşük” kelimesi bu geleneği açıklar niteliktedir. Han, bey gibi ileri gelenlerin öldüğünde mezarının üzerine örtülen eşük adı verilen kumaş, merasim sonrası parçalanarak yoksullara dağıtıldı (Kaşgarlı Mahmud, 1985: 72; Jean-Paul Roux, 1994: 224, ; Jean-Paul Roux, 1999: 241).

Barthold, Türklerde ve Moğollarda defin merasimine yönelik yaptığı bir çalışmasında, Palladiy’nin tabuta dört çember geçirilerek, ak keçe ile halıdan yapılan bir katafalka konulduğundan bahsettiğini ifade eder (W. Barthold, 1947: 526. ; W. Barthold, 1987: 373).

1860-1861 yıllarında Teke Türkmenleri arasında bulunan Fransız subay Henri de Couliboeuf de Blocqueville’in kaleme aldığı hatıralarda, bu geleneğe de yer verdiği görülür. Ölüm olayının gerçekleşmesinin ardından, iki üç gün sonra cenazenin halı ile örtülüp, bir tabuda konarak mezara götürüldüğünden söz eder (Henri de Couliboeuf de Blocqueville, 1986: 70).

Kaynaklar Afganistan Türkmenleri arasında da bu geleneğin varlığına işaret eder. Köklerini Aksu, Turfan, Hoten gibi tarihi yerleşimlerden alan bu gelenek, Çin’in Uygur Özerk Bölgesi olan Sincan’da da devam etmiştir. Nitekim Uygurlar’ın ölümlerini ince ipekli dokumalarla örttüğü bilinir (Rahman, 1987: 311-312).

Orta Asya’ya dokuma bağlamında baktığımızda, özellikle Türkmenlerin ve Azerilerin oldukça zengin bir dokuma geleneğine sahip olduğu görülür. Her biri farklı fonksiyona sahip bu dokumalar, onlar için doğdukları andan, yaşamlarının son nefesine kadar vazgeçilmez unsurlardandır. Cenaze merasimlerinin en önemli geleneklerinden olan cesedin halı ya da kilime sarılması Orta Asya Türkmenleri arasında da yaygın bir uygulamadır. Bu cenaze halıları “ayatlık” ya da “eyatlık” diye adlandırılır (Türkmen, 200: 43). Bu halılarda kullanılan motif ve kompozisyon kurgusu genelde tek tip olarak kendini göstermektedir (Fotoğraf 3 -4). “Pışpağa” ya da “bışpağa” olarak tabir edilen kaplumbağa, bu tarz halıların öne çıkan figürüdür. Kaplumbağa ya da halk arasındaki deyişi ile tosbağa, Anadolu’da kilim tarzı dokumalarda çok sevilerek kullanılmıştır. Geometrik bir desen olarak eli belinde motifini de çağrıştırmaktadır (Deniz, 2000: 196). Selendi ve Kula gibi Manisa ilçelerinde dokunan kilimlerde bu figürü görebilmek mümkündür.

Türk halı sanatının en kıymetli örneklerinin sergilendiği İstanbul Vakıflar Halı Müzesi’nde bulunan ve kaynaklarca Doğu Anadolu-Azeri olarak nitelendirilen iki adet halıda söz konusu edilen kaplumbağa figürleri mevcuttur (Bayram, 1998: 66-67). İlk örnek de eşkenar dörtgenlerin arasına altı adet kaplumbağa figürü dolgulanmıştır. Lacivert zemin üzerinde saman sarısı rengi ile dikkati çekmektedir (Fotoğraf: 5-6). 18. yüzyıla tarihlendirilen ikinci örnek de de ilkinde olduğu gibi hemen hemen aynı düzeni çağrıştıran kompozisyon içinde stilize kaplumbağa motifleri yerleştirilmiştir (Fotoğraf: 7-8).

Türlerde ve Çinlilerde kutlu bir hayvan olarak nitelendirilen ve astrolojik bir simge olarak dikkati çeken kaplumbağa figürü, İç ve Orta Asya’dan Anadolu’ya kadar uzanan bir süsleme unsurudur (Çoruhlu, 2011: 172). Göktürk hanedan sembolü olarak kabul edilir. Kültigin ve Bilge Kağan mezar külliyelerinde ve hanedana mensup şahısların yazıtlarında kaplumbağa tarzında kaideleri mevcuttur (Çoruhlu, 2011: 172. ; Çoruhlu, 1994: 31-32.; Çoruhlu, 2008: 73-84) (Fotoğraf: 9-10). Devletin egemenliğini, gücünü, kudretini, refahını, uzun ömürlü oluşunu simgelemektedir. Kaplumbağa bütün bir kış boyunca hareketsiz kalıp, yazın hareketlenerek kabuğundan çıkması, onun uzun ömürlü ve sabırlı bir hayvan olduğuna dair bir işaret kabul edilmiştir (Fotoğraf: 11-12). Bununla birlikte aynı zamanda ölümün de sembolüdür (Gezgin, 2007: 107; Stephenson, 2003: 46) Bu kitabeli Göktürk taşları, adına dikildiği önemli şahsiyetlerin kendilerini ya da ölümlerini sembolize ettiği düşünülebilir (Çoruhlu, 1994: 33). Görüldüğü gibi yer unsurlarıyla da ilişkili bir hayvan olduğu için

zorluğun, sıkıntının ve kötü talihin de bir göstergesidir. Hatta birçok kültürde hayvana karanlık birtakım niteliklerin de yüklendiği bilinir (Stephenson, 2003: 43). Kaplumbağa bütün kabuklu hayvanların başı olarak vasıflandırılır. Kaynaklar aynı zamanda kaplumbağa kabuğunun gizemine de değinir. İçinde hem olumlu hem de olumsuz nitelikleri içerir. Gökyüzü-yeryüzü, erkek-dişi gibi karşıtlıkları ihtiva eder (Stephenson, 2003: 45-46).

Bugün Moğollarda halen kutsal bir figür olarak kabul edilen kaplumbağa, binlerce kilometre ötede Anadolu'da nazardan korunmak maksadıyla kullanılan bir motif olarak inanç dünyasındaki yerini almıştır (Bayram, 1998: 67).

Sanat yapıtlarında yer alan hayvan betimlemeleri, Türk topluluklarının dinî, mitolojik ve kozmolojik düşüncelerini içeren birer belge niteliğindedir (Çoruhlu, 1995: 166). Şüphesiz hayvanların sembolik manaları, İslamiyet'ten önce ve sonra değişikliğe uğramasına rağmen eski hayvan simgeleri tamamıyla belleklerden silinmemiş, her iki dönemde de kısmen de olsa süregelmiştir (Çoruhlu, 1995: 165). Hayvan sembolizmini oldukça detaylı olarak irdeleyen Çoruhlu, hayvan sembollerinin İslamiyet'ten önceki dönemde Şamanizm, Gök, Yer, Su ve Atalar düşüncesi ile ilgili olduğunu, aynı simgelerin Maniheizm, Taoizm ve Budizm'i benimseyen Türk topluluklarının yeni öğretilerini beraberinde getirdiği sembollerle birleştiğini öne sürer. Aynı durum İslamiyet dönemi için de geçerli olmasına karşılık, tasvir yasağı sebebiyle bu sembollerin, İslamiyet'e uygun olmayan bir takım manalardan temizlenerek kullanıldığını da ekler (Çoruhlu, 1995: 167). Dolayısıyla aynı durum sözü edilen kaplumbağa figürü için de geçerlidir.

Orta ve İç Asya'da yaşayan Türk topluluklarında ölüm, defin, matem gibi temalar, tarihi perspektif içinde Anadolu'ya kadar uzanarak, Türk kültür çerçevesi bağlamında bütüncül ürünler vermiştir. Görülüyor ki farklı ve geniş coğrafyalardaki bu Türk topluluklarını birleştiren harç şüphesiz ki ortak kültür birlikteliğidir. Bu gelenek ve görenekler, işte bu müşterek duygu ve düşünce birikiminin sonucudur.

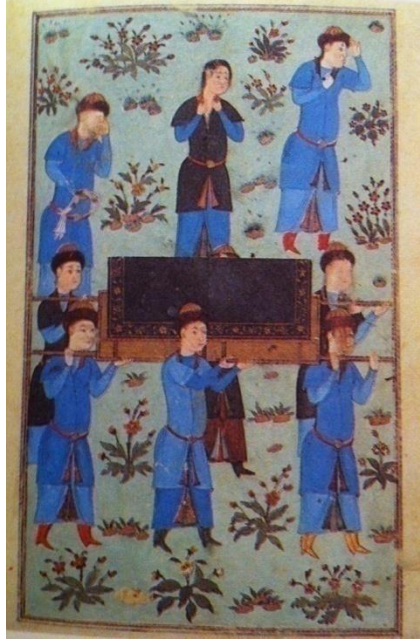
KAYNAKÇA

- Alyılmaz, C. (2005). *Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu*, Kurmay Yayınları, Ankara.
- Azadi, S. (1975). *Turkoman Carpets and the Ethnographic Significance of Their Ornaments*, London.
- Bağcı, S. (1996). "İslam Topluluklarında Matemî Simgelenen Renkler: Mavi, Mor ve Siyah", *Cimetières et Traditions Funéraires Dans Le Monde Islamique-İslâm Dünyasında Mezarlıklar ve Defin Gelenekleri*, C.II, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 163- 168.
- Barıştı, H. Ö. (1998). "19.-20. Yüzyıl İç Anadolu ve Orta Akdeniz Bölgesi Türk Kirkitli Dokumaları Üzerine", *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri 27-31 Mayıs 1996 Kayseri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, s. 39-54.
- Barthold, W. (1947). "Türklerde ve Moğollarda Defin Merasimi Meselesine Dair", (Çev.: Abdülkadir İnan), *Belleten*, C. XI, S. 43, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s. 516-539.
- Barthold, W. (1987). "Türklerde ve Moğollarda Defin Merasimi Meselesine Dair", (Çev.: Abdülkadir İnan), *Makaleler ve İncelemeler*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, s. 362-386.
- Bayram, S. (1998). "Vakıflar Genel Müdürlüğü Halı Müzesi'nde Bulunan Hayvan Figürlü Halılarda Ejder-Kaplumbağa-Akrep-Kertenkele Figürü", *Türk Soylu Halkların Halı, Kilim ve Cicim Sanatı Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri 27-31 Mayıs 1996 Kayseri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, s. 65-75.

- Couliboef de Blocqueville H. (1986). *Türkmenler Arasında*, (Çev.: Rıza Akdemir), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Çoruhlu, Y. (2011). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2011.
- Çoruhlu Y. (1994). “Türk Sanatı’nda Kaplumbağa Figürlerinin Sembolizmi”, *Arkeoloji ve Sanat*, 62/63, İstanbul, s. 29-36.
- Çoruhlu Y. (2008). “Türk Sanatı’nda Dünyayı Taşıyan Hayvan Teması”, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 6, İstanbul, s. 73-84.
- Deniz, B. (1994). “Bir Vakıf Eser Olarak Cami, Mescid, Zaviye, Şifahane Gibi Dini ve Sosyal Yapılarda Bulunan Halı, Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar ve Bunların Günümüzdeki Durumu”, *Vakıflar Dergisi*, No. XXIII, Ankara, s. 283-296.
- Deniz B. (1998). *Ayvacık (Çanakkale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim, Cicim, Zili)*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Deniz, B. (2000). *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayını, Ankara.
- Diyarbakirli, N. (1993). “İslamiyetten Önce Türk Sanatı”, *Başlangıcından Bugüne Türk Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, s. 1-64.
- Eröz, M. (1985). “Türk Topluluklarının Ölüm Adetleri Üzerinde Bir Deneme”, *Türk Dünyası Araştırmaları – Z. F. Fındıkoğlu’na Armağan*, No. 35, İstanbul, s. 56-68.
- Gezgin, D. (2003). *Hayvan Mitosları*, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Karamağaralı, B. (1997). “Türk Halı Sanatındaki Motiflerin Yorumu Üzerine”, *Arış*, S. 3, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara, , s. 28- 39.
- Kaşgarlı Mahmud, (1985). *Divanü Lûgat-İt-Türk Tercümesi*, C.I, (Çev.: Besim Atalay), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Keskin, Y. M. (2003). “Sarısaltık Ocağına Bağlı Alevîler’de Ölümle İlgili İnanç ve Ritüeller (Tunceli Karacaköy Örneği)”, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 15, s. 115-130.
- Nowgorodowa E. (1980). *Alte Kunst der Mongolei*, Leipzig.
- Örnek, S. V. (1971). *Anadolu Folklorunda Ölüm*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Özdemir, C. (2009). “Havza İlçesinin Genel Folklorik Yapısı”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi-The Journal of International Social Research*, Vol. 2/7, s. 185-206.
- Pugachenkova G. - Galerkina A. (1979). *Olimpiada Isaevna, Miniaturi Sredney Azii*, Moskva.
- Rahman, A. (1987). “Uygurların Defin Merasimleri”, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, No. IV, Ankara, s. 311-312.
- Roux J.P. (1994). *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*, (Çev.: Aykut Kazancıgil), İşaret Yayınları, İstanbul.
- Roux J.P. (1999). *Altay Türklerinde Ölüm*, (Çev.: Aykut Kazancıgil), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Stephenson C. (2003). *Kaplumbağlara Dair*, (Çev.: Roza Hakmen), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Türkmen, N. (2001). “An Old Tradition: Funeral Rugs”, *Oriental Carpet and Textile Studies VI- Papers from the ICOC Conference, Milan 1999*, California, pp. 128-132.

Türkmen, N. (2001). *Orta Asya Türkmen Halıları ile Tarihî Anadolu-Türk Halılarının Ortak Özellikleri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

FOTOĞRAFLAR

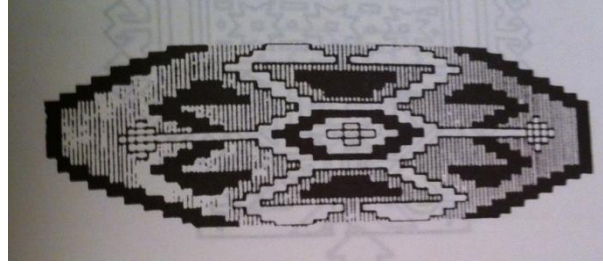
Fotoğraf: 1: İskender'in Cenazesinin Taşınması. (Bağcı, 1996)

Fotoğraf :2: İskender'in Cenazesi. (Pugachenkova - Galerkina, 1979)

Fotoğraf: 3: Türkmen-Yomut ayetlik örneği. (Türkmen, 2001.)

Fotoğraf: 4: Pışpağa (kaplumbağa). (Türkmen, 2001. - Azadi, 1975.)

Fotoğraf: 5: Doğu Anadolu-Azerî halı örneği, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi. (Bayram, 1998.)

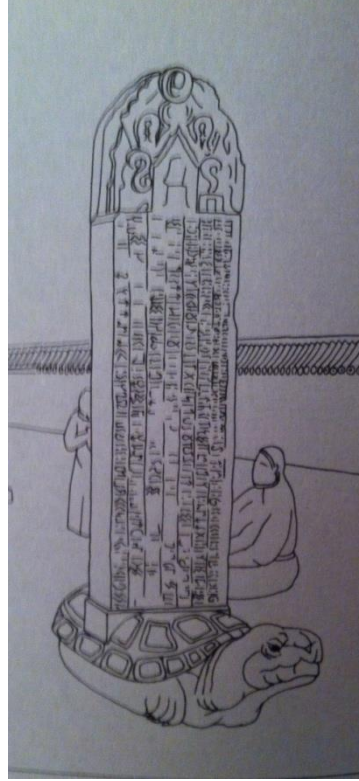
Fotoğraf 6: Doğu Anadolu-Azerî halı örneğinden detay. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi. (Bayram, 1998.)

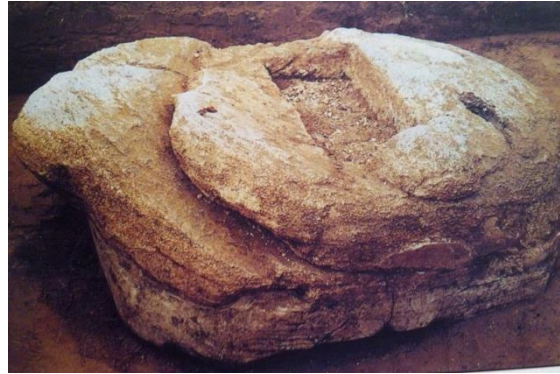
Fotoğraf 7: Doğu Anadolu-Azerî halı örneği, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi. (Bayram, 1998.)

Fotoğraf 8- Doğu Anadolu-Azerî halı örneğinden detay. İstanbul Vakıflar Halı Müzesi. (Bayram, 1998.)

Fotoğraf: 9- Kültigin Mezar Külliyesi rekonstrüksiyonu. (Nowgorodowa, 1980.)

Fotoğraf: 10- Kültigin Kitabesi'nin kaplumbağa biçimindeki kaidesi. (Alyılmaz, 2005.)

Fotoğraf. 11- Moğolistan-Karakurum. Kaplumbağa biçimli kaide. (Nowgorodowa, 1980.)

Fotoğraf: 12- Bugut yazıtı. M.S. 582. (Diyarbakirli, 1993.)